

irritationem directam possunt hujusmodi vota irritari, eo quod vovens, quoad suam voluntatem et potestatem se obligandi firmiter, pendet omnino a voluntate alterius, vel ob defectum ætatis, et naturalem subjectionem, ut in filio impubere, vel ratione religiosæ professionis, et voti obedientiæ, quod includit: hanc autem dependentiam habent vota, ut promissiones ad Deum sunt, ac subinde etiam ut mentalia sunt, quia respectu Dei ibi consummantur. Denique vota hæc conditionem includunt, ratione cujus irritari possunt, non subsistente conditione. Et ita ex his actibus nullum potest sumi argumentum a simili, quia sunt valde diversi, et a diversis non fit illatio.

14. *De remissione pœnarum per indulgentias.*—Quartum exemplum erat de remissione pœnarum apud Deum per indulgentias, quod idem habet responsum. Nam potestas ad dispensandum thesaurum per concessionem indulgentiarum, magis reducitur ad potestatem fori interioris: nam illud negotium etiam versatur inter hominem et Deum, et ad perfectam liberationem animæ ab omni reatu ordinatur, ut in proprio tract. de Indulgent. dictum est. Denique quod ultimo loco ibi assumitur, falsum est, scilicet, excommunicationem ferri propter actum pure mentalem; nam jura quæ loquuntur de peccato hæresis, intelliguntur de illa quæ prodit aliquo modo in actum externum, ut communiter doctores allegati docent et in propria materia ex professo tractandum est et explicandum, et nonnulla de hoc puncto diximus in t. 5 de Censur., disput. 4, sect. 2. De alia vero difficultate ibi tacta de conditionibus occultis actuum externorum, dicemus commodius capite sequenti.

15. Ad ultimam confirmationem de subjectione quoad actus internos mediante voto, non desunt qui existiment, etiam ratione voti obedientiæ, non posse superiorem præcipere actum mere internum, ut verbi gratia, orationem mentalem; quia, licet possit prohibere exteriores actus qui interiorem impedire possunt, non vero directe obligare ad exercendum actum interiorem. Et videtur favere D. Thom. 2. 2, quæst. 104, art. 5, quatenus generaliter ait, quoad interiores animi motus hominem soli Deo subjici. In contrarium vero est, quia homo potest vovere Deo immediate et absolute actum mere internum, ut omnes in materia de voto absolute fatentur; et est res clara, quia tale votum erit de meliori bono et possibili: ergo potest etiam idem vovere sub conditione, si Prælatus præceperit, quia hoc nec difficilius

est, nec minus honestum quam primum: hoc autem virtualiter fit vovendo obedientiam in ordine ad talem actum; ergo, supposito tali voto, potest superior præcipere talem actum.

16. *Lex fundatur in jurisdictione quæ solum data est quantum expedit ad commune bonum.*—Quocirca loquendo de possibili, hoc posterius censeo verum. Neque est simile de potestate legis, quia lex fundatur in jurisdictione, quæ solum data est, quantum expedit ad bonum commune, ut diximus: hoc aliud præceptum fundatur in voluntate voventis, et pacto, seu promissione ejus, quæ, quia Deo principaliter fit, de actu etiam mere interno fieri potest. Item quia materia voti latius patet quam legis; nam votum maxime est de consiliis, de quibus non est lex. An vero de facto Prælati religionum habeant hanc potestatem, et hæc sit intentio voventium obedientiam, pendet ex regula uniuscujusque religionis. Quia juxta doctrinam D. Thomæ, et communem, non omnes religiosi vovent eandem obedientiam, sed singuli secundum suam regulam, et ideo si regula præcipit, vel consulit actus mentales, vel significat Prælatos posse illos injungere, tunc eodem modo interpretandum est obedientiæ votum, ut, scilicet, possint Prælati tales actus imponere; recte autem faciunt nunquam eos imponendo sub rigore præcepti, propter periculum vitandum; satis enim est exteriorem vacationem præcipere.

CAPUT XIII.

UTRUM LEX CANONICA POSSIT CONCOMITANTER PRÆCIPERE AUT PROHIBERE ACTUS INTERNOS SIMUL CUM EXTERNIS.

1. *Duobus modis cadere actum internum indirecte sub præceptum de externo actu.*—Duobus modis potest interior actus cadere indirecte sub præceptum de exteriori actu, ut notavi lib. 3, cap. 12, in fine; unus est tantum per quamdam consecutionem, quatenus per legis prohibitionem exterior actus fit malus, tam in ratione actus quam in ratione objecti moralis, et ideo ex vi illius legis consequenter fit malum internum propositum faciendi talem actum prohibitum, vel non faciendi talem actum præceptum pro tali tempore. Et de hoc modo non movetur quæstio, quia dicto loco ostendimus, ex omni lege humana justa consequi hanc obligationem: unde necesse est ut majori ratione hanc vim habeat lex canonica. Quis enim dubitet esse peccatum mortale proponere

non audire Missam in die festo, cum sit de objecto pravo, et actus interior sumat malitiam suam ab objecto? Unde in cap. *Nulli*, d. 19, dicitur: *Nulli fas est, vel velle, vel posse transgredi apostolicæ sedis præcepta.* Quamquam illud velle non possit ab Ecclesia puniri, quia ad hoc oporteret directe, et per se de illo ferre judicium; et ideo quæ de punitione in illo capite adduntur, necessario sunt de voluntate in effectum prodeunte intelligenda. Alter modus indirectæ prohibitionis, vel præcepti actus interioris per legem humanam est per quamdam concomitantiam cum actu exteriori, ita ut præcipiendo, vel prohibendo exteriorem, compræcipiatur, vel compröhibeatur actus internus, ita ut sit quasi pars actus integri et compositi, qui est propria materia illius legis, et de hoc modo prohibitionis intelligitur proposita quæstio.

2. Oportet autem satis distinguere hanc conjunctionem actus interni cum externo sub eadem lege, quæ per se versatur circa actum, ut externus est: fieri enim potest duobus modis. Prior est, quando conjunctio est talis, ut internus actus per exteriorem manifestetur, tanquam causa per effectum, ut voluntas audiendi Missam conjuncta est cum actu audiendi libero; alter est, quando actus interior conjungendus exteriori per illum non manifestatur, ut est in eodem exemplo assistentis ad Missam audiendam, vel intentio audiendi illam propter Dei cultum, vel propter turpem finem. De priori ergo modo nulla est quæstio, quia in dicto etiam loco ostensum est legem humanam, ut sic, posse præcipere indirecte hujusmodi actum internum, qui ad externum requiritur tanquam necessaria causa ejus, quia lex præcipit actum externum humanum, et libere exercendum: impossibile autem est hoc modo illum præcipere quin simul compræcipiat (ut sic rem explicem) talem actum. Reducitur ergo quæstio ad actus interiores posteriori modo conjunctos cum externis.

3. *Prima sententia affirmans, licet conjunctio sit per accidens et tantum ex intentione operantis, ob usum Ecclesiæ.*—De his itaque actibus internis duas invenio opiniones extreme contrarias. Prima est, posse legem humanam prohibere actum internum, ut conjunctum alicui exteriori, etiamsi illa conjunctio non sit per se, sed mere per accidens ex arbitrio operantis. Ita sensit Angel., verb. *Hæreticus*, n. 2, et sequitur Tabien., verb. *Excommunicatio*, 5, casu 4; et Cajet. in Sum., verb. *Excommunicatio*, c. 3, et verb. *Hora*, § 3; Soto, l. 10

de Justit., q. 5, art. 5; et videntur consentire Cord., lib. 4, q. 13; et Covar. in Regul. *Peccatum*, 2, 7. Fundantur in usu Ecclesiæ, afferuntque multa jura, quæ hoc modo videntur præcipere aut prohibere actus internos simul cum externis. Primum sit cap. *Omnis utriusque*, de Pœnit. et Remis., quatenus præcipiendo confessionem annuam, præcipit dolorem necessarium, et confessionem cogitationum mere internarum. Secundum est cap. *Dolentes*, de Celebrat. Missar., et Clement. 1, eodem, ubi præcipitur clericis recitatio attenda et devota. Tertium est cap. *Commissa*, § *Cæterum*, de Elect., in 6, ubi punitur qui recipit beneficia absque intentione suscipiendi debitum ordinem intra annum, nisi mutata voluntate ordinetur. Quarto, ex Clement. 1, § *Verrum*, de Hæret., ubi Inquisitores qui ex odio vel intentione turpisluceri omittunt, contra justitiam et conscientiam, procedere contra aliquem in causa fidei, excommunicantur. Quinto, ex Clement. 1, de Stat. Monach., ubi monachus Benedictinus sine licentia se conferens ad curiam, animo accusandi Prælatum, excommunicatur, et non, sine tali intentione. Sexto, ex c. *Si quis*, 8, d. 30, ubi excommunicatur qui ex contemptu vel interna superstitione jejunium ecclesiasticum non servaverit, et non alias; cum tamen contemptus, interior actus sit. Et eodem modo solent jura canonica excommunicare facientes hoc vel illud, *scilicet* aut *temere*, et cum aliis similibus particulis significantibus modos mere internos actuum externorum, qui nec sunt per se connexi cum illis, nec per illos manifestantur, et nihilominus censura incurritur cum illo modo, et non sine illo, ut est communis doctrina; ergo.

4. *Secunda opinio negativa.*—Secunda opinio negat posse Ecclesiam præcipere, prohibere aut punire actum internum conjunctum mere per accidens cum externo; aut e converso punire externum propter talem internum, qui nec sit causa externi, nec per illum manifestetur. Refertur solet pro hac sententia Sylvest. verb. *Excommunicatio*, 7, in 2 Excommun., quatenus impugnat sententiam Angeli, sed revera non hoc sentit, ut ex dicendis constabit. Refertur etiam Almain., de Potest. civili, cap. 3, et probare videtur Navar., de Pœnit., d. 5, in principio, n. 26; clarius in Comment., c. fin. de Simon., n. 20, ubi ex illo textu id confirmat; nam ideo ibi non punitur simonia mentalis in exteriori opus prodiens, quia vitium illud non manifestatur in opere, sed in intentione tantum mentis consistit. Allegat etiam

c. *Venerabilem*, § ult. de Sentent. excommunicat., in 6. Et hanc sententiam defendunt aliqui moderni in hac materia, et ex illa inferunt primo, eum qui in Quadragesima confitetur diminute, tacendo et omittendo in confessione peccata cordis per se occulta, non incurrere sententiam excommunicationis latam contra eos qui non observant præceptum Ecclesie confitendi semel in anno, quia ille non transgreditur præceptum Ecclesie, sed divinum tantum, quia non omittit circumstantiam confessionis externam, de qua possit Ecclesie constare: unde idem a fortiori dicent de illo qui confitetur invalide ex defectu interioris doloris necessarii. Secundo, inferunt clericum beneficiatum recitantem horas exterius integre et complete, quamvis sine ulla attentione recitet voluntarie, non transgredi proprium ecclesiasticum præceptum, nec incurrere pœnas ecclesiasticas impositas transgressoribus illius præcepti, quia nihil omittit eorum quæ exterius fieri debent, et de quibus possit Ecclesie constare. Secus vero esset si illa mentis distractio ex actione exteriori prohibita proveniret; nam tunc jam posset constare de transgressione. Tertio, inferunt non peccare contra prohibitionem Ecclesie inquisitores injuste agentes ex odio, nec censuram incurrere, nisi odium illud in ipso externo opere ostendant; et sic de aliis.

5. *Mens auctoris et distinctio.*—Mihi autem videtur distinctione utendum; nam interdum actus internus conjungitur cum externo tanquam necessarius ad aliquod esse morale, vel quasi artificiale, quod lex humana potest intendere vel præcipere, esto ille actus externus ad materialem illam actionem sensibilem, prout exterius apparet, necessarius non sit. Ut, verbi gratia, intentio baptizandi necessaria est ut fiat Baptismus, licet non sit necessaria ut fiat ablutio, neque ut verba exterius proferantur, et ideo non obstante priori necessitate, illa intentio baptizandi exterius non manifestatur evidenter per exteriores actiones abluendi, aut verba proferendi. Aliquando vero conjungitur internus actus exteriori omnino extrinsece tam physice quam moraliter, id est, tam respectu actionis externæ materialiter sumptæ, quam respectu ejusdem sub ratione sacramenti, vel contractus, vel alterius similis formalitatis moralis, quæ interdum esse potest materia legis humanæ, vel præcipientis, vel prohibentis: ut erit in dicto exemplo intentio baptizandi gratis et non propter pretium, vel alia similis, a qua non pendet baptismus, nec

ut ablutio, nec ut sacramentum. De his ergo duobus generibus actuum internorum censeo esse diverso modo loquendum, tam in præceptis affirmativis quam in negativis, et ideo sigillatim de illis dicemus.

6. *Sufficit necessitas alicujus esse moralis, ut actus internus jubeatur ob externum, ut patet inductione in sacramentis Ecclesie.*—Dico ergo primo: aliquando actus internus potest cadere sub obligationem legis, seu præcepti humani, etiam si ex vi actus externi innotescere non possit infallibiliter, id est, licet non sit necessarius talis actus internus ad efficiendum materialiter actum externum, dummodo sit necessarius ad aliquod esse morale externi actus, quod sæpe potest esse materia legis humanæ. In hoc sentio cum priori sententia, et fortasse Sylv., Almain. et Navar. non intendunt hoc negare; imo videtur esse communis sententia theologorum, ut patebit. Et probatur primo inductione: nam ad vere contrahendum per exteriora verba necessarius est internus consensus, licet, per exteriora verba contractus, non evidenter appareat talis consensus, quia non est necessarius ad substantiam verborum, et tamen Ecclesia, imo et respublica potest subditis suis præcipere in multis casibus ut vere contrahant, et pro illis posset leges ferre; ergo ex vi talis præcepti obligatur homo ad contrahendum cum vero consensu, alias inutilis esset talis lex. Sic etiam Ecclesia præcipit omnibus recipientibus sacrum ordinem, ut castitatem voveant, quod facere non possunt sine interna intentione vovendi, aut se obligandi ad castitatem, quæ per exteriorem ordinationem non innotescit. Idem argumentum sumi potest ex eo, quod Ecclesia potest præcipere sacerdoti, ut aliquando sacrificet, quod facere non potest sine interiori intentione conficiendi; ergo ad illam obligatur ex vi illius præcepti; alias inefficax valde et inutile esset præceptum; simileque est de omni præcepto ecclesiastico recipiendi aliquod sacramentum; et de cap. ult. de Hæret. in 6, ubi præcipitur inquisitoribus *ut puram, ac providam intentionem habeant*, etc.; et de præcepto recitandi horas canonicas, nam (quidquid sit de attentione) saltem de intentione orandi omnes doctores conveniunt esse necessariam ex vi talis præcepti, quoniam sine intentione orandi non erit vera oratio, sed ficta.

7. *Solvitur objectiuncula.*—Dicet forte aliquis in his omnibus casibus non præcipi actum internum ex vi juris humani, sed ex vi juris divini, vel naturalis. Nam Ecclesia solum præ-

cipit exercitium illius actus exterioris in ordine ad talem finem, et tunc præceptum divinum vel naturale obligat ad operandum cum tali intentione, vel consensu, etc. At hoc neque universaliter verum est, nec in aliquo ex dictis exemplis sustineri potest. Primum patet in actu, verbi gratia, recitandi horas canonicas: nam legere omnia illa quæ recitantur, animo addiscendi, vel refricandi memoriam, non est per se malum, nec contra jus naturale aut divinum, ut per se constat; et tamen qui sic legeret horas et aliter non recitaret, non imple-ret Ecclesie præceptum secundum omnes; ergo obligatio recitandi cum illa intentione est ex præcepto Ecclesie. Idem est de intentione recipiendi ordinem sacrum sine animo servandi castitatem, vel ad illam se obligandi: hoc enim non est intrinsece malum, aut contra jus divinum, et tamen nunc est peccatum mortale ex vi præcepti Ecclesie. Idem licet considerare in præcepto dandi gratis titulos ordinis, aut officium temporale Ecclesie, vel aliquid simile quod non sit prohibitum vendi jure naturali, aut divino, sed tantum ecclesiastico; nam intentio dandi gratis talem rem nunc necessaria est ad vitandum peccatum, et non ex jure divino; ergo ex ecclesiastico; ergo ecclesiastica lex potest obligare ad similem intentionem. Imo in hoc et præcedenti exemplo lex Ecclesie non obligat simpliciter ad hoc, vel illud exterius efficiendum, sed obligat ut, si fiat, gratis fiat, quod pendet omnino ex intentione interna, quæ non est simpliciter necessaria ad actum externum, nec per illum sufficienter manifestatur; nam posset esse datio, et receptio, et utraque gratis fieri. In aliis etiam exemplis allatis non potest admitti illa responsio, tum quia sæpe est longe major obligatio habendi talem actum internum ratione præcepti ecclesiastici, quam esset sine illo, ut interdum fecte contrahere, vel proferre aliqua verba, esset tantum veniale peccatum ex natura rei, et posita lege humana præcipientem talem contractum, erit grave peccatum: tum etiam quia peccatum quod ibi solet committi contra jus naturale, solet esse peccatum commissionis, vel mendacii, aut fictionis, vel injuriæ in proximum, vel in Deum, quia actus exterior sic factus involvit injustitiam, vel aliam similem malitiam: at vero, stante lege positiva præcipientem talem actum, contra illam peccatur per omissionem, ut statim declaratur.

8. *Predicti actus sunt necessarii ad humanum convictum, vel ad cultum religionis.*—

Ratio autem a priori assertionis esse videtur, quia isti actus interni sunt necessarii ad humanum convictum, vel ad cultum religionis in Ecclesia necessarium, non solum materialiter sumpti secundum esse physicum, sed etiam formaliter accepti ut sunt tales actus morales vel quasi artificiales, id est, quatenus sunt contractus, sacramentum, sacrificium, cultus, oratio, et similes: ergo ad rectam Ecclesie gubernationem necessaria illi fuit potestas ad præcipiendum usum et exercitium talium actuum, secundum tales formales rationes. Non possunt autem ita præcipi, quin præcipiantur actus interni, sine quibus rationes illæ consistere non possunt: ergo illo modo præcipi possunt, sive per actus externos sufficienter manifestentur, sive non, quia, ut præcipiantur, satis est illa necessaria connexio, quia non præcipiuntur per se, sed compræcipiuntur, nec aliter possunt præcipi efficaciter tales actus externi. Confirmatur ac declaratur, quia ratio potissima, ob quam potest simul cum actione materiali externa præcipi voluntas faciendi illam, est, quia illa actio externa est necessaria ad commune bonum reipublicæ, et non potest humano modo præcipi, non præcepta voluntate; sed etiam hi actus externi sunt necessarii communitati humanæ secundum dictas rationes morales, et secundum illas subsistere non possunt sine internis: ergo hi etiam compræcipi possunt.

9. Accedit, quod ubicumque actus interior hoc modo conjungitur cum externo, morali et humano modo per illum manifestatur, quia præsumitur homo habere debitam intentionem cum operatur, licet non sit infallibilis indicatio, quia potest homo esse fictus et mendax: ergo illud sufficit, ut talis actus interior possit involvi (ut sic dicam) seu comprehendi sub adæquata materia et obligatione legis humanæ. Denique confirmatur a contrario, quia sæpe superior potest obligare ad aliquid agendum, quamvis honestas vel utilitas actionis exterioris præceptæ tota pendeat ex intentione præcipientis, argumento dicti c. *Venerabilem*, § penult. de Sentent. excom., in 6. juxta Gloss., verb. *Justitia*, quia non semper tenetur superior rationem sui præcepti subdito reddere: ergo eadem ratione potest præcipere actum externum sub intentione quæ pendeat a voluntate subditi operantis, etiamsi talis intentio videri non possit. Et multæ ex his rationibus probant idem de legibus civilibus, ut insinuavi lib. 3, c. 5; majorem autem probationem in hunc locum reservavi, quia hæc necessitas frequentius occurrit in materia ca-

nonica, quæ magis spiritualis est, magisque ex internis actibus pendet.

10. *Primum corollarium.* — *Secundum.* — Ex hac assertionem infero primo posse peccari graviter contra legem ecclesiasticam ex defectu aliquo in actu mentis, etiamsi in exteriori actione non appareat defectus. Probat, quia Ecclesia præcipit illum actum externum non tantum ut talis est materialiter et physice, sed etiam ut est talis moraliter, id est, ut est sacramentum, contractus, vel aliquid simile; sed fieri potest ut, propter solum defectum interioris actus, exterior non sit talis; ergo tunc non implebitur præceptum Ecclesiæ, sed peccabitur graviter contra illud. Hoc constabit clarius in particulari. Secundo, infero transgredi præceptum annuæ confessionis, qui in Quadragesima ita confitetur exterius, ut sacramentum poenitentiae non percipiat, etiamsi hoc tantum contingat ex solo defectu interiori. Ita dixi in 4 tom., 3 part., disp. 36, sect. 7, cum tutiori et communiore sententia, quam certiore censui quando defectus est in integritate. Unde Viet. in sum., 4 q. de Confess., n. 150, licet credat satisfieri præcepto Ecclesiæ per confessionem sine dolore, requirit nihilominus ut sit integra; imo etiam postulat ut iste confiteatur hoc ipsum, quod non habet dolorem, cum tamen defectus doloris solum sit mentalis et internus. Et eodem modo loquitur Ledesm. in 4, q. 80, art. 2, dub. 12. Et ratio particularis de defectu integritatis esse potest, quia, licet peccatum omissum in confessione sit internum, tamen omissio ipsa est de actu externo: est enim omissio partialis confessionis exterioris; potest autem Ecclesia præcipere illum actum externum, etiamsi materia ejus remota sit, seu circa quam sit actus internus; nam, licet hoc excedat potestatem humanam in ordine ad forum externum, non tamen est cur excedat potestatem ecclesiasticam in ordine ad forum internum, et salutem animæ.

11. Et potest hoc ab inconvenienti confirmari, quia alias fidelis habens conscientiam peccati mortalis tantum interni et mentalis, non teneretur ex præcepto Ecclesiæ confiteri semel in anno ex vi præcepti confessionis, quod videtur absurdum; ergo. Sequela est manifesta, quia, si præceptum Ecclesiæ non obligat ad partialem confessionem peccati mortalis interni, multo minus obligabit ad confessionem totalem internorum peccatorum, etiam mortalium. Minor autem patet, tum ex universalitate præcepti et communi intelligentia illius; tum maxime quia ille tenetur ex præcepto di-

vino confiteri; Ecclesia autem indistincte et absolute determinavit tempus, pro quo tale præceptum obligat; ergo, posito præcepto Ecclesiæ, obligatur ille homo ad confessionem pro illo tempore: et hæc est ratio generalis etiam pro defectu doloris, ut dicto loco dixi, quia Ecclesia præcipit sacramentum poenitentiae recipere semel in anno, quod Christus simpliciter præcipit aliquando recipere. Item quia Ecclesia præcipit ita confiteri ut possit quis absolvi, ut ibidem dixi, et recte notavit Navar. in cap. *Placuit*, dist. 6, n. 183, cum Adrian. in 4 mat. de Confess. q. 3, dub. 4. Nec est cur hoc excedat potestatem Ecclesiæ, cum lex sic intellecta sit de usu externo cujusdam sacramenti pro tali tempore, et maxime conveniente communi bono Ecclesiæ. Et ideo semper probabilius credidi potuisse Ecclesiam hoc præcipere, supposita sola institutione et utilitate talis sacramenti, etiamsi Christus usum ejus non præcepisset, ut latius tractavi in eodem 4 tom., disputat. 35, sect. 1.

12. *Tertium corollarium: voluntarie distractum non implere præceptum Ecclesiæ.* — Tertio, infero beneficiatum voluntarie recitantem sine attentione non implere præceptum Ecclesiæ, etiamsi nullum signum externum illius distractionis exhibeat, nec faciat actionem aliquam externam prohibitam, nec omittat aliquid externum præceptum in ordine ad attentionem, sed omnia exteriora plene impleat, solumque mente voluntarie distractus sit. Nam ille sine dubio peccat mortaliter sic recitando, nisi iterum recitet intra tempus habile, et non contra jus divinum, quia nullum est præceptum divinum de tali recitatione, nec pro tali tempore, nec simpliciter; ergo illud peccatum, quatenus est omissionis mortalis, est contra ecclesiasticum præceptum. Sed hæc latius a nobis tractata sunt tom. 2 de Relig., tract. 4, l. 4, cap. 16 et sequent.

13. *Quartum corollarium: posse etiam incurere censuras.* — Quarto, infero, sicut in his casibus peccatur contra præcepta Ecclesiæ, ita posse incurri censuras, vel alias poenas ipso jure impositas non servantibus talia præcepta. Ratio propria est, quia illa transgressio non est pure mentalis, sed externa, quia est omissio orationis vocalis, vel susceptionis sacramenti sensibilis, licet per accidens occultetur per fictionem orationis, vel sacramenti. Item quia quidquid potest Ecclesia sub obligatione peccati mortalis præcipere, potest condigna poena vel censura punire per ipsammet legem, absque alia sententia ferenda per hominem,

quando poena apta est ut hoc modo imponatur, et culpa est illa digna. Denique de censuris hoc ostendi in 3 tom., disp. 4, sect. 2. De poenis vero impositis non recitantibus, cum teneantur ex obligatione beneficii, idem dixi dicto libro 4, de Horis Canon., cap. 26.

14. *Secunda conclusio.* — *An requiri possit actus interior ad honestatem actus exterioris simpliciter vel ad melius esse.* — Dico secundo: quando actus internus nullo modo est necessarius ad esse physicum vel morale exterioris actus, sed solum conjungi potest ex libertate operantis, tunc non cadit sub ecclesiasticam legem, nec forte cadere potest sub humanum præceptum, saltem regulariter loquendo. Prior pars, quæ loquitur de facto, videtur clara, quia (ut existimo) nullum probabile exemplum afferri potest indicans similem ecclesiasticam legem, ut patebit respondendo ad jura in principio allegata, et latius inferius explicando per quos actus impleantur præcepta affirmativa ecclesiastica. Loquendo autem de possibili, non est mihi certa conclusio, sed probabilis; explicatur autem in hunc modum, quia talis actus interior esse potest necessarius ad honestatem aliquam exterioris; hoc autem sufficit ut simul præcipi possit; ergo. Major patet, quia præcepta affirmativa non dantur nisi de actibus virtutum, et in ordine ad aliquam honestatem; et ideo, si actus interior præcipitur cum exteriori, erit propter aliquam honestatem, non autem propter solum interiorem; quia interior non potest ab Ecclesia præcipi propter suam honestatem per se, et absolute spectatam, quia ut sic non est materia legislationis humanæ, ut capite præcedenti ostensum est: ergo si potest præcipi ut conjunctus exteriori, solum erit ut communicans aliquo modo suam honestatem actui exteriori. Quod autem potest requiri actus interior ad honestatem actus exterioris. Primo simpliciter, quia sine tali actu non potest actus exterior honeste fieri, ut quando actus exterior non potest honeste fieri sine aliqua intentione honesta, vel quia digne fieri non potest sine interiori dispositione, ut si Eucharistia sumenda sit et, quia non potest digne recipi nisi a justificato, ideo sit necessaria contritio vel attritio cum confessione ad digne communicandum. Secundo, potest requiri actus interior solum ad melius esse, scilicet ut actus exterior sit honestus, seu pluribus modis bonus, licet sine tali actu possit esse bonus ex objecto et circumstantiis propriis.

15. De utroque ergo ex his modis, verisimile videri potest posse cadere sub præceptum humanum. Nam de primo inquiri, cur non possit Ecclesia præcipere ut talis actus digne fiat, sive illa dignitas pendeat ex circumstantiis extrinsecis, sive ex intrinsecis. Nam illa honestas est simpliciter honestas actus externi, seu compositi ex interno et externo, quod satis est ut internus compræcipiatur cum externo. Item jam ille actus internus est necessarius ad quoddam esse morale magni momenti actus externi. Item potest esse valde expediens communi bono Ecclesiæ, ut actus externus cum tota illa integritate seu rectitudine morali præcipiatur: maxime si Ecclesia sit in gravi aliqua necessitate, et velit placare Deum per sacras actiones fidelium sancte factas. Certe, cum potestas gubernativa Ecclesiæ sit maxime spiritualis, et ordinata præcipere ad salutem animarum, non videtur hic modus præcipiendi improprietatis illi, cum absolute sit de actu visibili sancto, sicut Ecclesia visibilis et sancta est. De alio vero modo, licet minus videatur aptus ad præceptum, nihilominus videri potest non omnino impossibilis. Nam interdum præcipimur orare, verbi gratia, vel jejunare pro tali necessitate; ergo potest per tale præceptum directe injungi ut dicatur litania, verbi gratia, pro tali necessitate in particulari; hoc autem pendet ex intentione interiori operantis, quæ intentio non est necessaria ad honestatem illius orationis, vel jejunii, nam sine illa possent honeste fieri: ergo. Confirmatur, quia sæpe conceditur indulgentia oranti vel operanti cum tali intentione, et non alio modo: ergo si publica necessitas id postularet, posset etiam præcipi actus cum eadem conditione.

16. *Conclusio de probabilitate contraria.* — Nihilominus probabile satis est utrumque modum excedere mensuram humanæ legis, etiam ecclesiasticæ, et de posteriori quidem videtur id clarius, quia per talem actum internum solum additur externo bonitas quædam accidentaria per extrinsecam relationem, vel imperium ab actu interiori omnino distincto: ergo non potest illa bonitas præcipi ex vi præcepti actus externi, sed oportet ut distincto præcepto per se et directe præcipiatur, quod esset præcipere directe actum internum, quod ostensum est fieri non posse. Secundo declaratur a contrario, quia si quis, non obstante tali præcepto, faceret actum externum bene ex objecto intrinseco, et circumstantiis per se requisitis, et omittendo alium actum interiorem, tunc solum peccaret omittendo actum internum, non